

*Цибулін Т.Г., здобувач Київського
університету права НАН України*

ДОЦІЛЬНІСТЬ І СПОСОБИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСОБНИЦТВО

Як відомо диференціація кримінальної відповідальності може бути забезпечена як закріпленням спеціальних норм в Особливій частині КК, так і шляхом закріплення відповідних положень в Загальній частині КК.

У контексті першого із наведених, на наш погляд, його не можна визнати вдалим, оскільки він передбачатиме надмірну казуїстичність закону про кримінальну відповідальність та надмірну його зарегульованість, що не є характерним для відповідного нормативно-правового акту особливою мірою з огляду на те, що відповідне питання може бути вирішено шляхом зміни Загальної частини КК. Крім того, аналізований підхід слід визнати фрагментарним враховуючи те, що він стосується та вирішує питання диференціації відповідальності лише одного виду співучасника. Таким чином, диференціація відповідальності усіх видів співучасників згідно наведеного підходу вимагатиме значного розширення переліку статей Особливої частини КК.

Враховуючи те, що підхід забезпечення диференціації кримінальної відповідальності за пособництво шляхом використання Особливої частини визнаний невдалим та фрагментарним, не характерним для вітчизняного закону про кримінальну відповідальність вважаємо, що відповідну диференціацію необхідно здійснювати з використанням засобів Загальної частини КК, а тому доцільно навести існуючі у науці кримінального права пропозиції щодо цього питання.

Н.В. Дімченко пропонує диференціювати відповідальність окремих співучасників наступним чином: при призначенні покарання організатору або виконавцю злочину, за злочини, вчинені у співучасті, строк або розмір покарання має не менш ніж на четвертину перевищувати найбільш суворе покарання, призначене іншим учасникам злочину, але в межах санкції відповідної статті; при призначенні покарання пособнику або підбурювачу строк або розмір покарання не може перевищувати

трьох четвертих максимального розміру покарання, передбаченого санкцією статті [1, с. 17].

Принципово схожою є, однак такою, яка стосується винятково диференціації відповідальності пособника є позиція В.Ю. Шубіної, яка вважає, що пособництво у вчиненні злочину доцільно поділяти на істотне (основне) та неістотне (другорядне), що, у свою чергу, має прямо пропорційно впливати на розмір покарання. При цьому, необхідно виходити із того, що пособництво може здійснюватись відносно будь-якого із учасників злочину (не лише виконавця, але й організатора та підбурювача). Також, на думку вченої, у статтях, які регламентують призначення покарання, необхідно передбачити положення, згідно з якими строк і розмір покарання пособника, який здійснив несуттєве сприяння вчиненню злочину, не може перевищувати однієї другої максимального строку або розміру найбільш суворого покарання, передбаченого санкцією статті Особливої частини кодексу. У свою чергу, строк і розмір покарання пособника, який здійснив істотне сприяння вчиненню злочину, не може бути нижче однієї другої максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією відповідної статті Особливої частини кримінального кодексу [2, с. 15].

На підставі аналізу цієї пропозиції вважаємо, що вона є обґрунтованою за формою, однак, при цьому ж, є дискусійною за змістом. Так, на наш погляд, диференціації кримінальної відповідальності пособника залежно від істотності його участі у вчиненому злочині має передбачати не лише обмеження максимального покарання, а й кратне зменшення мінімального покарання, яке може бути призначене відповідному пособнику за відповідний злочин. Крім того, на нашу думку, подвійне зменшення меж відповідного покарання є занадто істотним, оскільки такий підхід не узгоджується із концепцією рольового розподілу, згідно з якою навіть незначна роль у вчиненому злочині може мати не менш істотний вплив на злочинний результат, ніж більш значний ступінь участі, який реалізується іншими співучасниками. Вважаємо, що з метою забезпечення належної диференціації відповідальності пособника, варто закріпити норму, відповідно до якої як нижня, так і верхня межа покарання пособника, участь якого є незначною мають бути на

третину нижчими, ніж нижня та верхня межа покарання виконавця за цей злочин, а також пособника, ступінь участі якого у вчиненому злочині є істотним.

Таким чином, за результатами дослідження питань, пов'язаних із доцільністю диференціації кримінальної відповідальності пособника приходимо до таких висновків. Перше, закріплена у ч. 4 ст. 68 КК норма, згідно з якою при призначенні покарання співучасникам злочину суд, керуючись положеннями статей 65-67 цього Кодексу, враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні злочину, не є нормою, яка забезпечує диференціацію кримінальної відповідальності співучасників загалом та пособників, зокрема. Друге, відсутні підстави для диференціації кримінальної відповідальності співучасників, яка апріорі закріпить у законі про кримінальну відповідальність різний ступінь суспільної небезпечності залежно від виду співучасника, оскільки залежно від конкретного випадку співвідношення ступенів суспільної небезпечності різних співучасників може бути різною. Третє, існують підстави для диференціації кримінальної відповідальності пособника оскільки ступінь істотності його участі у вчиненні злочину може бути різною: істотною, яка уможливорює вчинення злочину, не істотною, при якій пособник виконує винятково допоміжну функцію. Четверте, така диференціація може бути забезпечена шляхом закріплення у Загальній частині КК норм, які визначають межі покарання, що може бути призначене пособнику залежно від істотності його участі у вчиненому злочині. П'яте, існуючі у науці кримінального права пропозиції щодо подвійного зниження максимальних меж покарання для пособника, участь якого у вчиненні злочину була неістотною, не відповідають, на наш погляд, засадам кримінальної відповідальності співучасників, оскільки таке зниження є занадто значним.

Враховуючи наведене, вважаємо, що реалізація наведених теоретичних положень передбачає необхідність доповнення ст. 68 КК частиною п'ятою у такій редакції:

«5. Покарання пособника, ступінь участі якого у вчиненому злочині є істотною, призначається судом у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої

частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин.

Покарання пособника, ступінь участі якого у вчиненому злочині є неістотною може бути на 1/3 нижчим найнижчої межі покарання, передбаченого у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин та не може перевищувати 2/3 максимального строку або розміру найбільш суворого покарання, передбаченого санкцією статті Особливої частини кодексу».

Список використаних джерел

1. Димченко Н.В. Ответственность за преступление, совершенном в соучастии: теоретические и прикладные аспекты: автореферат диссертации к.ю.н., М., 2006. - 30 с.

2. Шубина В.Ю. Институт пособничества в совершении преступления: уголовно-правовой и криминологические аспекты: автореферат диссертации к.ю.н., Краснодар, 2012. - 34 с.

Кальченко Л. В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОГО ТРАВМАТИЗМУ НЕПОВНОЛІТНІХ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Важливим елементом у забезпеченні належної систематизованої політики щодо запобігання травматизму є проблеми ефективності навчання неповнолітніх засадам особистої безпеки, зокрема правилам дорожнього руху в рамках загальноосвітнього процесу. Як свідчать численні дослідження, особливе місце в запам'ятовуванні та використанні таких умінь, знань та навичок в дорослому житті займає досвід отриманий саме в юному віці.

У сучасних умовах технологічного розвитку, в середньому викладається близько 54 академічних годин навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів першого курсу (середній вік - 17 років) вищих навчальних закладів, а у